

БАЛКАН ПОСЛИЈЕ ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА - ИНСТИТУТ ЗА САВРЕМЕНУ ИСТОРИЈУ, БЕОГРАД 1996.

У издању Института за савремену историју почетком ове године изашао је Зборник радова "Балкан послје Другог свјетског ратра". Он садржи прилоге учесника научног скупа који је одржан у Београду 11. и 12. маја 1995. године. Зборник обухвата 39 аутора (28 домаћих и 11 иностраних).

На скупу је поднесено 45 саопштења из више научних области: историје, политикологије, права, економије, социологије и екологије. Основне тематске цјелине су биле: односи међу балканским државама и утицај спољних фактора у овом региону од 1945. до 1990; актуелна ситуација на Балкану у свијетлу пропасти комунистичког система у Источној Европи и нестанка биполарне подјела свијета; распад Југославије и, перспективе сарадње и стварање предуслова за прогрес балканских народа и држава.

У саопштењима су историчари изложили многе чињенице које говоре о првим годинама послје Другог свјетског рата. Научници из других области изнијели су поред анализа догађаја и низ сугестија како би била побољшана научна сарадња на Балкану.

Познато је да је послје Другог свјетског рата дошло до великих промјена на Балкану. Успостављени су нови идеолошко-политички системи, као социјалистички по совјетском моделу и непосредним утицајем СССР-а, (изузев Југославије и донекле Албаније). Иако је Југославија имала независну позицију, ипак, била је и даље изложена његовим утицајима. Југословенски систем, изражен у идеологији и пракси самоуправљања, није се пуно удаљио од совјетског модела социјализма. И у Југославији је био једнопартијски систем и пуна власт Комунистичке

партије. Чињеница да су само Турска и Грчка биле под утицајем Запада говори да није могло бити балканске сарадње и повезивања.

Укидањем Варшавског пакта, рушењем Берлинског Зида и распадањем Совјетског Савеза настала је и на Балкану слична ситуација. У свим земљама бившег реалсоцијализма уведен је вишепартијски систем и парламентарна демократија. Долази до разбијања и распада југословенске државе, крвавих сукоба и грађанског рата. Већина новостворених држава на Балкану уклапа се у политику такозваног "новог светског поретка" са доминацијом Запада и неприкосновене светске силе Сједињених Америчких Држава.

У првој тематској цјелини "Односи међу балканским државама и утицај спољних фактора у овом региону од 1945. до 1990." истиче се рад проф. др. Момира Стојковића "Борба великих сила за превласт и сфере утицаја на Балкану 1941-1949". У поглављу "Балкан у односима савезничких сила", професор Стојковић наглашава могућност подршке балканским антифашистичким снагама, нарочито пружање помоћи у оружју. Черчил и Стаљин настоје да постигну споразум о појединачним интересима у Југославији. О томе говори и њихов споразум 1944. Међутим, југословенско-совјетски сукоб 1949. промијенио је стратешки положај Југославије.

Интересантно је саопштење проф. др. Бампаола Валдеветија из Трста "Симетрије и правила игре, Енглеска, Сједињене Државе, Југославија и Мајска криза 1945". То је кључна тачка тршћанске приче непосредно после рата, барем до краја 1947.

Мајска криза је оставила двоструко наслеђство. Једно, на спорном питању уређења Јулијске крајине а друго ће имати локалну димензију, за дуго времена.

Проф. др Зоран Лакић у саопштењу "Нестанак СФР Југославије - последица њеног расцијепа или разбијања", евидентира читаву панораму назива који су употријебљени код означавања нестанка претходне Југославије: расуло, распад, комадање, растакање, раздруживање, растварање, нестанак, укидање, рушење, разбијање и др. "У чињеници да никако нијесу успјели да идентификују главног крвца за наводни "распад" претходне Југославије - назире се неоправдано игнорисање спољнег фактора, који је, по нама, главни чинилац укидања претходне Југославије". Професор Лакић истиче да питање да ли се претходна Југославија "распала" или је била разбијена није формално.

Професор др Томислав Жугоћ наглашава "континуитет усташког геноцида над Србима". Геноцид над Србима дуго је заташкаван после

Другог свјетског рата, све у име братства и јединства. Усташки геноцид према српском народу био је изузетно свиреп. Геноцид не треба поистовјећивати са народом, али исто је тако сигурно да се ни Хитлер ни Павелић не би могли одржати брз подршке народа. С правом је константовано "Ако геноцид не може бити болест народа, он може бити болест у народу".

У вези са овим темама развила се веома жива и плодна расправа, која је показала висок степен толеранције и разумијевања. На основу нове грађе и истраживања дати су донекле објективни судови о овом периоду савремене историје. Све је то помогло да скуп добије у квалитету и да се овај период обогати новим научним сазнањима. Скуп је потврдио потребу интердисциплинарног проучавања овог проблема: историчара, економиста, социолога, правника, еколога и других.

Проф. др Томислав Жугић